

Tibbin ve cerrahinin felsefesi

Prof. Dr. Faik Çelik

1977 yılında İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi'ni bitirdi. 1982'de Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Kliniği'nde uzman oldu. 1990'da Genel Cerrahi Doçenti, 1992'de Göztepe Eğitim Hastanesi'nde Klinik Şefi oldu. "Asistan Rehberi", "Tıbbi Makale ve Tez Yazım Kuralları", "Çağdaş Türk Tıp Şiirleri/Seçki", "İlaç Kokulu Kitap" ve "Yüksek Ateşli Kitap" ve "Dolgun Nabızlı Kitap" isimli deneme kitapların yazarıdır. "Tıp Hukuku" ve "Tıp-Sanat" haberleşme gruplarının kurucusu ve yöneticisidir. 2000-2006 yılları arasında TTB Yüksek Onur Kurulu Üyeliği yapmıştır. Ocak 2009'dan beri İstanbul Üniversitesi Rektör Baş Danışmanı olarak görev yapmaktadır. Sağlık Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi olan Dr. Çelik, aynı zamanda İÜ. Devlet Konservatuarı V. Müdürlüğü görevlerini de sürdürmektedir.

nsana düşünmeyi öğreten ve araştırmayı öngören felsefe, geçmişte olduğu gibi söz konusu anda ve gelecekte, insanların bilgi susuzluğuna çare olmayı amaçlar. Tıp bilimi, bir yanılla sosyal bilim, bir yanılla da pozitif bilim olduğundan, doğa bilimi tanımı, tıp için uygun düşmektedir. Tıp bir sanattır, "bilgi ve beceriler bütününden oluşan" bir sanat. Felsefe ile sistematik düşünmeye başlayan insanın biraz sorgulayıp, neden ve niçinlere başvurması ile tıp ve felsefe buluşmuştur. İshak İbn Huneyn, «*Tabiplerin ve Filozofların Tarihi*» adlı yapıtında filozofların aynı zamanda tabip, tabip olanların da aynı zamanda filozof olduğunu ifade etmektedir.

Cerrahi, bir doğa bilimi olan tıp biliminin ana gövdesinden çıkan eski ve büyük bir daldır, yaprakları ve meyveleri ile güçlü ve büyüleyici bir görünümü vardır. Tıp içinde cerrahiye etkileyici ve gizemli kılan ise bilimin yanı sıra sanat yönünün çok yüksek seviyede olmasıdır. Günümüzden 2 bin 500 yıl kadar öncesinde tıbbın da babası sayılan Hipokrat, «*tıbbın bir sanat olduğunu*» söylerken sanırım cerrahiye bu sanatın itici gücü olarak düşünmüştü. Tibbin ve cerrahinin bilimsel yönüne bu yazıda girmeye gerek yok, çünkü tıp ve cerrahi, çağın gerçekleri, gerekleri ve özellikleri doğrultusunda su misali kendi yolunu bulmakta, eski deyimle "mecrasında akmakta". Özellikle teknolojideki olağanüstü gelişmeler genelde tıp ilmini, özeldde ise cerrahiye bir başka yerlere taşımakta. Ancak sanat yönü bu dramatik değişim ve gelişime pek yüz vermeden yoluna devam etmekte. İşte bu nedenle cerrahinin kendine özgü bir felsefesi vardır, bu felsefe cerrahi anlayışının da özüdür. Çünkü

insan vücudunu kesmek-dikmek gibi vücut bütünlüğüne yönelik bir eylemi yapma hakkının kendilerine tanınmış olduğunu bilen cerrahlar her ne kadar mesleki eylemlerinin yasalarla sınırlanmış olmasını bilseler de, bu ayrıcalıklarının kendilerine verdiği özgüveni ve sanatçı yönünü daima hissettirmektedirler.

Hekimlik öyle bir meslek ki, tarihte en eski, neredeyse insanlık tarihiyle yaşıt bir meslek grubu. Öyle bir meslek ki, idealleri en üst seviyede tutan, bazen tanrı mertebesine çıkarılan, kutsallık atfedilen, gıpta edilen bir meslek grubu. Öyle bir meslek ki, radyasyona maruz kalmak, bulaşıcı hastalıklarla, çağın vebası denen AIDS başta olmak üzere, hepatit gibi öldürücü hastalıklarla iç içe yaşamak gibi riskleri bilinmesine rağmen bilinçli olarak seçilen bir meslek grubu. Öyle bir meslek grubu ki, Hammurabi'den bu yana eli kesilerek, gözü çıkarılarak cezalandırılan, engizisyonda bilime inandığı için yakılan, kralı iyileştiremediği için giyotine başı konulan, ülkemizde 5237 sayılı TCK ile 25 yıl ağırlaştırılmış hapis cezası reva görülen bir meslek grubu. Bir başka meslek söyleyin ki hem bu kadar yüceltilsin, hem de taşıdığı riski bu kadar ağır ödesin. Yaman bir çelişki... Belki de hekimliği gizemli kılan, çekici kılan bu diyalektik yanındır, kim bilir? Bu meslek grubunda cerrahiye ve cerrahlığı kendine özgü felsefesi ile tıp içinde ayrı konumlandırma yanlısıyım.

Cerrahinin bir sanat olduğunu vurguladık. Biraz daha ayrıntıya girersek, tüm tıp dallarında olduğu gibi öznesi insan olan, hümanizma ile yoğrulmuş, üretilen sanat eseri soyut olmaktan çok somut olan bir güzel sanattır. «*Cerrahi bilim ve*

sanattır, dedik. Bilimin itici gücü akıl, sanatın itici gücü duygudur. Cerrahi bu iki gücün dengede olmasını gerektirir. Bu denge bir kişilik oluşturur. Cerrahin kişiliğidir bu. Bitmeyen bir öğrenciliğin, güzel sanatla güzelleştiği, sabırlı, merhametli, yeniliklere açık, yenilikler araştıran, hümanist bir kişilik» diyen büyük cerrah, entelektüel lider, örnek hoca Prof. Dr. Hüsnü Göksel'in bir konferansta söylediği bu sözler benim cerrahi meslek yaşantımı çok derinden etkilemiştir. Tam da bu noktada SD dergisinin 14. sayısındaki yazımda belirttiğim düşüncelerimi tekrarlamakta yarar görüyorum: «*Tıp mesleğinin üstünde yükseldiği iki tarihsel temel vardır; 'hümanizma' ve 'bilimsel determinizm'. İkincisi bilimsel gelişmenin itici gücünü oluştururken, hümanizma ise insanı bir bütün olarak ön planda tutar. Başka bir deyişle determinizm hastalık olgusunu ele alırken hümanizm hastayı amaçlar. Determinizmin hedefleri arasında yer alan tedavinin başarısı, ortalama yaşam süresi gibi parametrelerin istatistikî değerlendirmeleri yapılabilir ancak hümanizmin hedefleri arasında yer alan sevginin, acının, umudun, ölüm korkusunun, yaşama sevincinin istatistiksel bir değerlendirilmesi yoktur. Hümanizm, insana ve insan değerlerine en büyük ağırlığı veren düşünsel yaklaşımdır, insanı olduğu gibi, bütün yönleriyle onaylar, kavramaya çalışır, insanın en karanlık yönlerini, derinlerde yatan çelişkilerini ortaya çıkarır. Hümanizm insanlara bilgiyi ve gücü ahlaki ve insanca bir yol ile öğretir. Tıp sanatının itici gücüdür hümanizma. Ama yüksek veya ileri teknoloji hasta ile doktor arasına soktuğu sayısız araç-gereç ile hekimliğin bu hümanist ayağını öyle zayıflattı ki, hasta yani insan, yani canlı*

İsa doktorlar arasında (Albert Dürer)

varlık, doktorun gözünde onarılacak bir makine haline döndü.”

Tarih öncesi çağlarda insanlar bilinmeyen birtakım güçlerin etkisi altında oluştuğuna inandığı hastalık ve ölüm gibi acıya yol açan olumsuzluklara kötü ruhların neden olduğunu düşündüklerinden, zamanla, kötü ruhları yatıştırmanın yollarını bildiğini iddia eden büyücüler ortaya çıkar. Böylece, bu içgüdüsel uygulamalardan bir büyü–tıp alanı doğar. Canlıların kafatasını ilk defa cerrahi aletleriyle delenler büyücüler olmuştur. Dünyanın çeşitli yerlerinde bulunmuş pek çok kafatası üzerinde yapılan incelemeler sonunda, delinen yerin çevresinin keskinliğini kaybetmesinden, kemik dokularında zamanla iyileşmeler olduğundan hastaların bu ameliyatlardan sağ çıktıkları anlaşılıyor. Trepanasyon adı verilen ve günümüzde de kullanılan bu yöntem, baş ağrısı ya da epilepsi (sara) hastalığını hafifletmek veya kafa içindeki kötü ruhun, şeytanın çıkması için çıkış yolu açmak gibi belirli amaçlar için uygulanıyordu. Tıp ve din tarihi, kişinin kötü güçlere karşı korunmasını hedeflediklerinden her zaman iç içe olmuşlardır. Din, kurumsallaşmaya başlayınca tıp da tapınaklara taşınmıştır. Hipokrat, tıbbi tapınaklardan yeryüzüne indirmiştir.

Mezopotamya tıbbı, büyü ve kehaneti içine almaktadır. *Ashipu* denen büyücü–tıp adamı hangi tanrı veya kötü ruhun bu hastalığa sebep olduğunu belirlemekteydi. *Ashipu* aynı zamanda hastalığın, hastanın işlemiş olduğu bir günah veya hatadan mı olduğunu da belirlemekteydi. *Ashipu* bu teşhisi yaptıktan sonra hastalığa sebep olan bu kötü ruhu kovabilmek için gereken kutsal sözleri de söylediler. Mezopotamya tıbbı, karaciğeri merkeze almıştır, vücut sıvılarına çok önem vermiştir. Sümercece doktor, “suları tanıyan adam” anlamındaki “*a-zu*” demektir. Kilden yapılmış hayvan karaciğer modelleriyle hastalığa yönelik kehanetlerde bulunulurdu, fala bakılırdı. Tıp, Asurlular ve Babil’de tanrılara karşı sorumlu olan rahiplerin himayesindeydi, “doktor–rahip” modeli devam etmekteydi. Bu rahip–hekimler tanrılara karşı sorumluydular. Ancak cerrahlar rahip olmadıklarından hastalara karşı uyguladıkları tedaviden dolayı devlete, sivil otoriteye karşı sorumluydular. MÖ 1700–1500 yıllarındaki tıp uygulamalarına ilişkin kurallar ve yasaları içeren “Hammurabi Kanunları”nda 282 maddeden 10 tanesi cerrahların alacakları ücretler ve hata yaptıklarında çarptırılacakları cezalara aitti. Tıp mesleğini pratikte icra edenlere meşhur 215. madde uygulanır,

Cerrah İbrahim: “Cerrah, öncelikle ilminde dürüst olmalıdır. İlminde dürüst olanın işi de rast gider. Cerrah şefkatli, güler yüzlü ve alçak gönüllü olmalıdır. Bu meslekte üstat olanların izinden gitmeli, onları yermemelidir. Cerrahın “eli uz, gönlü düz” olmalı, hiçbir şey ondan incinmemelidir. Cerrah ilaçların bütün özelliklerini bilmelidir. Çocuklara, yaşlılara ve yiğitlere öncelik vererek, buna göre tedavi yapmalıdır.”

Nietzsche: “Bir hekimin kolayca uyum sağlayabilecek ve gerekirse karşısındakinin yüreğini kolayca söküp alabilecek türden bir hitap yeteneğine, melankoliyi yok edecek kadar cana yakınlığa, bir diplomatın arabuluculuk yeteneğine, insan ruhunun sırlarını öğrenebilmek için bir polisin becerisine, ancak bu sırlara ihanet etmemek için de bir avukatın anlayış yeteneğine, özetle bütün profesyonel mesleklerin beceri ve haklarına gereksinimi vardır.”

bir hasta operasyon sırasında hayatını ya da gözünü kaybederse doktorun elleri kesilirdi. Bir nevi kan davası gibi. Peki, rahip-doktor ne yapardı? Hastalık kötü ruhlar tarafından yaratıldığından rahip-doktor soruna müdahale eder, teşhisi koyar, ilacını verir veya ayinini yapardı. Hasta iyileşirse ondan, ölürse tanrıdan bilinirdi. Hoş, bugün de böyle ya! Ameliyatta ölen hastayı cerrah öldürmüş oluyor da, kalp veya başka dâhili hastalıktan ölen hasta için, “Alın yazısı buymuş.” denmiyor mu?

Mısır ve Hitit tıbbında da büyü ve inanç tıbbın temelini oluşturuyordu. Mısır uygarlığı tıpta bilimsel anlamda çağdaşı uygarlıklardan daha ileri görülse de, Ölüler Kitabı’ndaki *Son Yargılama* sahnesinde görüldüğü gibi büyücüler ve tanrılar için içindedirler. Bu sahnede çakal başlı Anibis sağlık tanrısı olarak tartışıyor, *canavar Amid* ise onun arkasında kurbanı bekliyor. Tedavi amacıyla Himalaya Dağı’nın tepesi ve oradaki şifalı otları taşıyan maymun tanrı Hanuman bugün dahi Hindistan’da maymunları kutsal kılmaktadır.

Antik Yunan’da tapınak tıbbı çok önemlidir. Tanrı Asclepius’a adanmış tapınak ve sunaklar dini tıbbın önemli bir noktasıdır. Eski Yunanistan’da hekimlerin tanrı soyundan geldiğine inanılmış ve bu hekimler sağlık ve şifa tanrılarını adına yapılan tapınaklarda mesleklerini icra etmişlerdi. Bunların en bilineni Aesculapius’dur. MÖ.

1200’lerde yaşadığı sanılan Aesculapius sonradan tanrı sayılmıştır. Hipokrat da bir Asklepiades’tir, tanrı soyundan gelmektedir. Ancak çağdaşı Sokrat’tan etkilenen Hipokrat, Asklepiyon’dan çıkarak “gezgin hekim” dönemini başlatmış ve tıbbın eski kurumsal yapısını dağıtarak geçimini tıptan sağlayan bir filozof olarak tarihteki yerini almıştır. Hipokrat (MÖ 460–377) tıbbın babası olarak kabul edilmektedir. MÖ 5. yüzyılda tıba yeni bir boyut getirmiştir. Gözlem ve mantığa dayalı tıbbi araştırmanın temelini atmış, tanrıları bir tarafa bırakmıştır. Yaşamı boyunca Anadolu ve Yunanistan’da dolaşarak hekimlik yapmış, Kos’ta (Bodrum’un karşısında yer alan İstanköy adası) bulunan tıp okulunda dersler vermiş, öğrenciler yetiştirmiştir. Atina’ya hiç gitmemiştir. Asklepios tapınakları Hristiyan çağına kadar yüzlerce yıl işlevsel kaldılar. Yeni bir din olan Hristiyanlığın baskısı sonucu Asklepiyon’lar kiliseye döndürülmeye başlandı.

Antik çağın ünlü filozoflarından aynı zamanda da büyük bir hekim olarak anılan Empedokles (M.Ö. 492-432), insanla ilgili sorgulamalarını yaparak tıp felsefesinin ilk haricini temele koymuştur. Keza bir hekim çocuğu olan Aristoteles de (M.Ö. 384-322) insan bedenini sorgulamış, canlılar sorununu sistematik düşünceyle ele alarak bugünkü biyoloji-tıp felsefesine önderlik etmiştir. Bergamalı Galen, tıp ve felsefe alanında çalışmalar yapmış ve tıbbi ekoller ve yöntemler arasında bir sentez kurmayı başararak teorilerini “doğa boşuna hiçbir şey yapmaz” ilkesiyle hazırlamıştır. Galen (M.S. 130–201) tarihte ilk maaşlı cerrah hekimdir. Gladyatörlerin yaralarını iyileştirmek, onları tedavi etmekle görevlendirilmiş, zamanla Roma İmparator doktorluğuna kadar yükselmişti.

MS 1. yüzyılda Roma’da Aulus Cornelius Celsus, *De re medica (de medicina)* adlı Latince yazılmış ilk bilimsel tıp çalışması olan eserinde hastalıkları diyetle, ilaçla ve cerrahi müdahale ile iyileşenler olarak sistematize etmiştir. Celsus ideal bir cerrahı şöyle tanımlar: “Bir cerrah genç olmalı ya da yaşlılıktan çok gençliğe yakın olmalıdır. Elleri güçlü ve sağlam olup asla titrememelidir. Sol elini de en az sağ eli kadar iyi kullanmalı, gözleri keskin, ruhu cesur olmalı, hastasını iyileştirmeyi isteyecek kadar merhametli olmalı ama onun haykırışlarına bakıp çok hızlı ya da gereğinden az kesmemelidir. Bütün çığıllıklar onun duygularını hiç etkilemiyormuş gibi, işi neyi gerektiriyorsa onu yapmalıdır.” (De medicina-proemium VII).

Hristiyanlığın yayılmasıyla birlikte bedensel hastalıkların sadece tanrının yardımıyla iyileşebileceği düşüncesi de yaygınlaştı. İsa’nın, mucizevi tedavileri tanrının yardımıyla yaptığına dair İncil’de

yazılan hikâyelerle ilaç yerine kutsal su, cerrahi girişimler yerine ellerin vücut ve yaralar üzerinde gezdirilmesi gibi yollar kullanılmaya başlandı. Hastalıklar karşısında akılcı ve bilimsel çabalara aşırı bir evrensel tepki gelişti, bunların yerine batıl inançlar yerleşti ve sonuçta başta veba olmak üzere salgın hastalıklar önce Roma İmparatorluğunu çökertti sonraları da ortaçağda Avrupa nüfusunun üçte birini yok etti. Alberth Dürer’in 1506’da yaptığı “Doktorlar Arasındaki İsa” tablosunda İsa’nın iyileştirici gücünün hekimlerinkinden üstün olduğu vurgulanmaktadır. O dönemin kibirlilik işareti olarak İsa’nın sağ elinin işaret parmağı sol elinin başparmağına geliyor. Doktorlar ona güven bildirmek için yarışma halinde ve oldukça çirkin gösterilmekteler.

Roma İmparatorluğu’nun yıkılışından Rönesans’a uzanan yüzlerce yılı kapsayan dönemde daha önceleri özenle korunmuş olan klasik kültür ve bilim eserleri de ya yok edilmiş ya da cahil rahip ve keşişler bu metinleri anlamadan veya değiştirerek çoğalttıklarından özgünlüklerini kaybetmişlerdir. Bu dönemi anlatan Umberto Eco’nun “Gülün Adı” adlı romanı ve filmi hatırlatmakta yarar var. Doktorlar bu dönemde vebadan korunmak ve “veba iblisi”ni korkutmak için yırtıcı kuşa benzeyen kıyafetler giyerlerdi. Ayrıca burunlarına sirke veya güzel kokulara batırılmış gaga şeklinde süngerler takarlardı ki, veba etkeni olan kötü ruh rahatsız olsun ve kaçsın...

Hristiyanlığın ilk döneminde kiliseler doktorları reddetmiştir, çünkü onların ölümü oynadığını düşünmekteydiler. Hastalıkların nedenleri günahlardı, tedavi ise dua etmek veya tövbe etmektir. Bu dönemde kutsal kişilikler ortaya çıktı. Örneğin, St Blaise boğaz hastalıkları, St Bridget göz hastalıkları, St Erasmus bağırsaklar, St Dympea psikiyatri, St Lawrence baş ağrısı, St Roche veba hastalığının şifacıları, St Cosmas ve St Damian ikizleri ise ilk organ nakli yapan kişiler olarak kabul edildi (MS. 300).

Din dışı tıp, tüm olumsuzluklarına karşın yok olmamış, gizli de olsa pek çok hasta, din-dışı hekimlere gitmişlerdir. MS 200-400 arası Roma İmparatorluğu’nun zayıflaması, Roma kiliselerinin güçlenmesi dönemi, inancın tıbbi esir aldığı en tipik dönemdir. Bu dönemde kiliseler şifa ve tıp merkezi, keşişler ise şifalı ilaç listelerine sahip kişilerdi. MS. 400-800 arası karanlık çağ olarak adlandırılır, bu dönemde de mistisizm tıba hâkimdi. Orta Çağ’da Avrupa’da tıp, kilisenin etkisinde kaldığından, rahiplerin cerrahi ve jinekolojik vakaları tedavi etmeleri uygun görülmediğinden, bu tip vakaları rahip-hekimler yerine berber-cerrahlar veya ebeler sahipleniyordu. XI. yüzyılın

sonunda cerrahlar kendi loncalarını kurmaya başladılar. Ancak bunlarla birlikte daha da az eğitim görmüş cerrahlar yani berberler ortaya çıktı. İngiltere’de berberler ve cerrahlar loncası XIV. yüzyılda birleşti ve 1540’ta yapılan bir anlaşma ile cerrahlar berberlik yapmama ve berberler de yaptıkları cerrahinin dış hekimliği konusunda sınırlı kalması konusunda anlaştilar. Cerrahi kan, balgam, irin gibi pis ve kötü işlerle uğraşlan bir alan, dolayısıyla cerrahi ile uğraşlanlar da ikinci sınıf hekim olarak değerlendiriliyordu. Berber-cerrahlar XVIII. yüzyılın sonlarına kadar tıpta önemli bir gerçek olarak kaldılar. XVII. yüzyılın ilk yarısında cerrahlar için en önemli olay, berber-cerrah Felix’in Fransa Kralı XIV. Louis’in kronik anal fistülünü başarıyla tedavi etmesi sonucunda kendisine arazi, unvan ve o zaman kral hekimine ödenen miktarın üç katı para verilmesiydi. Bu, bir keşif veya bilimsel çalışma değildi ama cerrahlar için çok önemliydi. Çünkü cerrahinin bir anda hem asil hem de kazançlı meslek olduğu anlaşılıştı.

Önce Rönesans daha sonra Aydınlanma Dönemi, tıp ve felsefeyi daha güçlü bağlarla birbirine bağladı. Tıp tarihi çok ünlü filozof hekimlerle doludur. IX. yüzyılın son yarısında kimyayı tıba uygulayan Razi, XIII. yüzyılda “Külliyat-fit-tib” adlı kitabı yazan İbn-i Rüşd ve Farabi, ilk akla gelenlerdir. Tıp ve felsefe ilişkisinde en anlamlı sorgulamayı Paracelsus (1493-1541) yapmış ve net bir ifade ile dün olduğu gibi bugün de ve gelecekteki yüzyıllar boyu etkisini sürdürecektir şu mütahiş yargıya varmıştır: “Doktorun kişiliği hastanın iyileşmesinde bütün ilaçlardan daha etkilidir.” Paracelsus otoriteye ve totaliter öğretime karşı çıkmış ve gözlem ve deneyimin önemini vurgulamıştır.

Antik Hindistan’da ünlü tıp adamı Susruta MÖ. 400’de kitabında şöyle demiştir: “Hekimlik iyileştirme sanatının ilk ve en yüksekte duran bölümüdür. İç bütünlüğü olan, cennetin işleyen bir parçası ve yeryüzündeki şöhretin ta kendisidir.” Susruta, “Cerrahi, bir kanadı bilim, bir kanadı sanat olan bir kuşa benzer, kanatlarından biri olmazsa uçamaz.” demektedir.

İslam tıbbının en önemli cerrahlarından olan Ebul Kasım el Zahravi (Albucasis) (936-1013) “Cerrahlar, tanrının gözü üzerindedir, sizin gerçekten gerekli olduğu için mi, para aşkı için mi ameliyat yaptığınızı bilir.” sözlerini ünlü kitabı “el-Tasrif” kitabının başına koyarak cerrahi felsefeye yeni bir bakış getirmiş, sanat kadar önemli bir unsur olan etik kavramını öne çıkarmıştır. Paracelsus’u destekleyen bir felsefi yaklaşım da, 85 yaşlarında yazdığı ve devrin padişahı Fatih Sultan Mehmet’e ithaf ve hediye ettiği resimli cerrahi kitabı “cerrahiye-i

ilhaniye” ile tanınan Amasyalı Şerafettin Sabuncuoğlu’ndan (1385-1468) gelmiştir: “Bir işi hor görüp adının kötüye çıkmasına neden olmamalısın, paraya tamah edip kendini halk katında saygın iken aşağılatmamalısın, insafının hirsından ve rağbetinden fazla olması gerekir.” Cerrah İbrahim tarafından on beşinci yüzyılın sonu ve on altıncı yüzyılın başlarında yazılmış olan *Ala’im-i Cerrahin*’de cerrahlar ve cerrahlık hakkında yazılan düşüncelerin günümüzde de fazlaca değişmediği görülmektedir. Şöyle demektedir Cerrah İbrahim: “Cerrah, öncelikle ilminde dürüst olmalıdır. İlminde dürüst olanın işi de rast gider. Cerrah şefkatli, güler yüzlü ve alçak gönüllü olmalıdır. Bu meslekte üstat olanların izinden gitmeli, onları yermemelidir. Cerrahın “eli uz, gönlü düz” olmalı, hiçbir şey ondan incinmemelidir. Cerrah ilaçların bütün özelliklerini bilmelidir. Çocuklara, yaşlılara ve yığıtlere öncelik vererek, buna göre tedavi yapmalıdır.”

Friedrich Nietzsche 1878’de “İnsanca, Pek İnsanca”da hekimler için şöyle diyor: “Bir hekimin zihinsel güçlerinin en yüksek noktasında olmasının sebebi, sadece en son ve yeni yöntemleri beceriyle uygulaması ya da teşhis koyan hekimlerin ünlü yöntemleriyle, belirtilerden yola çıkarak sebeplere kolayca ulaşması değildir artık. Buna ilaveten herkesle kolayca uyum sağlayabilecek ve gerekirse karşındakinin yüreğini kolayca söküüp alabilecek türden bir hitap yeteneğine, melankoliyi yok edecek kadar cana yakınlığa, bir diplomatın arabuluculuk yeteneğine, insan ruhunun sırlarını öğrenebilmek için bir polisin becerisine, ancak bu sırlara ihanet etmemek için de bir avukatın anlayış yeteneğine, özetle bütün profesyonel mesleklerin beceri ve haklarına gereksinimi vardır.” Burada Nietzsche bir üstün insanı değil, bir doktoru yani sanatçıyı tanımlamaktadır. İyi bir hekim olmak için, hekimlik sanatının iyi uygulanması gerektiğini ısrarla vurgulamaktayız. Çünkü bir hekim ne kadar bilgili ve deneyimli olursa olsun, hastalarının ve hasta yakınlarının duygu ve düşüncelerini anlamak, hissetmek, empati yapmak, onlarla iç tanışıklığını yapmak zorundadır.

Hekimler arasında “dogmaya” en çok eğilim gösteren grup cerrahlardır. Çünkü tıpta kesinliğe ve dolayısıyla eylemlerinde kesinliğin gerekliliğine inanırlar. Cerrahide kararsızlığa yer yoktur, bu nedenle karar doğru da olsa yanlış da olsa verilir. İşte bu kesinlik ve keskinlik, zaman zaman cerrahi felsefeyi sorgulatmaktadır. Ancak cerrahi bilgi ve beceriler, binlerce yıldan beri nice hekim ve cerrahın gözlemlerinden ve deneyimlerinden süzülüp gelmiştir ve bu böylece sürüp gidecektir. Bu süreç, tıp kitapları ve öğretim araçlarıyla veya doğrudan doğruya pratik olarak usta-çırak ilişkileri

Ortaçağda vebaya karşı doktor

içinde nesilden nesle aktarılmıştır. Cerrahi felsefede iyi bir cerrah olmak için çalışkan ve dayanıklı, esnek ve uyum sağlama yetenekli, merhametli, tevazu sahibi ve kararlı olmak ön koşullardır.

Sonsöz: “Düşünmeden öğrenmek faydasızdır. Öğrenmeden düşünmek ise tehlikeli” (Konfüçyüs)

Kaynaklar

Acıduman İ ve ark. Cerrah İbrahim ve Ala’im-i Cerrahin’in Nöroşirurji ile İlgili Bölümleri,

Türk Nöroşirurji Dergisi, 2007, Cilt: 17, Sayı: 3, 170-182

Çelik F. Dolgun Nabızlı Kitap, Cinius Yayınları Ocak 2010

Çelik F. İlaç Kokulu Kitap, Cinius Yayınları, Aralık 2007

Çelik F. Tıbbın ölümcül hastalığı: Mekanikleşme, SD Dergisi, Sayı 14, 2010

Çelik F. Tıp ve Sanat, <http://www.dusle.com/icerik/index.php?p=38&kt=6&es=49> (Erişim tarihi: 1.10.2011)

Çelik F. Yüksek Ateşli Kitap, Cinius Yayınları Ocak 2009

Güntöre SÖ. Tıp ve Felsefe, <http://www.universite-toplum.org/text.php?id=262> (Erişim tarihi: 1.10.2011)

Örs Y. Tıp Ve Eğitimi Beş Öğretim Üyesiyle, TTB Yayınları, Mart 2001